

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عرض کردیم که شیخ انصاری (ره) در تنبیه اول اقسام معاطات را بیان کرده و مورد بررسی قرار داده ، قسم اول از معاطات آن بود که متعاطیین فقط قصد إباحه در تصرف را دارند و تملیکی در بین نمی باشد .

حضرت امام (ره) فرمودند شکی نیست که این قسم اول از معاطات مشروعیت دارد و حتی در شبهات حکمیه نیز اگر شک کنیم به حدیث : لا یحل مال امریء تمسک می کنیم ولی ما گفتیم که این حدیث در شبهات حکمیه کارایی ندارد بلکه فقط بر جواز مطلق تصرفات دلالت دارد و ما در مورد کیفیت تصرفات تابع قوانین اسلام و شرع می باشیم .

حضرت امام (ره) در ادامه فرمودند که احکام مخصوص به بیع مثل غرر و تقابض فی المجلس در تقدین و حتی ربا نیز در اینجا جاری نمی شود زیرا ربا فقط در بیع که در آن تملیک و تملک وجود دارد جاری می شود در حالی که در اینجا فقط إباحه در تصرف وجود دارد و دیگر تملیک و تملکی در کار نیست .

خوب حالا ما باتوجه به کلام امام (ره) که به عرضتان رسید می خواهیم ببینیم که آیا ربا فقط اختصاص به بیع دارد یا اینکه در مطلق معاملات و معاوضات ربا وجود دارد؟ ربا به دو قسم قرضی و معاملی تقسیم می شود ، اگر در قرض زیادت (چه عینی و چه حکمی) شرط شود ربا و حرام می باشد ولی ربای معاملی دو شرط دارد ؛

اول اینکه همجنس باشند و دوم اینکه مکیل و موزون باشند پیش با وجود این دو شرط ربای معاملی جاریست ، خوب حالا می خواهیم بدانیم که آیا ربای معاملی به صورتی که بیان شد فقط در بیع جاری می شود یا اینکه در کل معاوضات و معاملات جاری می شود؟ حضرت امام (ره) در تحریر الوسیله فرموده اند که ربای معاملی فقط اختصاص به بیع ندارد بلکه در مطلق معاملات و معاوضات جاری می شود اما در ص ۲۲۱ از جلد ۱ کتاب بیعشان فرموده اند که ربای معاملی در مانحن فیه (تعاطی بقصد الإباحه) جاری نمی شود و آقای خوئی نیز در منهاج الصالحین فرموده که ربای معاملی در کل معاوضات و معاملات جاری می شود ولی در مصباح الفقاهه جلد ۲ ص ۱۵۸ فرموده که ربای معاملی در مانحن فیه که مقصود فقط إباحه تصرف است جاری نمی شود .

صاحب جواهر در ص ۳۳۶ از جلد ۳ جواهر ۴۳ جلدی فرموده که ربای معاملی در کل معاوضات و معاملات جاری می شود علی ماصرح به المصنف (محقق در شرایع) و اکثر فقهاء لإطلاق ما دل علی حرمته من الكتاب و السنّة ، بعد ایشان همین مطلب را تقویت کرده و چند نکته را بیان کرده ؛ اول روایات مستفیضه ای را ذکر کرده که از آنها استفاده می شود که ربا مخصوص به بیع نمی باشد بلکه در مطلق معاوضات با دو شرط مذکور جاری می شود ، نکته دوم اینکه فلسفه حرمت ربا در روایات ما ذکر شده که این فلسفه هم در بیع و هم در غیر بیع متمسّی است .

خوب و اما روایاتی که صاحب جواهر ذکر کرده در جلد ۱۲ و سائل ۲۰ جلدی در ابواب ربا بیان شده اند که بنده فهرست آنها را خدمتتان عرض می کنم ؛ اول صحیحه ابی بصیر است که خبر ۳ از باب ۸ از ابواب ربا می باشد ، دوم خبر ۲ از همین باب ۸ می باشد ، سوم خبر ۱ از باب ۱۵ از ابواب ربا می باشد ، چهارم صحیحه حلبی است که خبر ۱ از باب ۱ می باشد ، و پنجم صحیحه محمدبن مسلم و زراره است که خبر ۳ از باب ۹ از ابواب ربا می باشد ، تمامی این اخبار ظهور در اطلاق و ترک إستفصال توسط ائمه (ع) دارند یعنی دلالت دارند بر اینکه ربای معاملی در مطلق معاوضات جاری می باشد و فقط اختصاص به بیع ندارد .

صاحب عروه غیر از کتاب عروه ای که در دست ماست جلد ثانی عروه را نیز نوشته که مسائل بسیار مهمی را در آن بیان کرده ، ایشان در اوائل جلد ثانی عروه ص ۸ در مورد ربا در معاملات فرموده : « الأتوی ما هو المشهور من جریان الربا فی غیر البیع مطلقاً ، لعموم ما دلّ علی حرمته کتاباً و سنّاً ...إلی آخر کلامه » .

علامه نائینی در جلد ۱ منیة الطالب ص ۱۶۴ فرموده ربا در معاظات جاری است سواءً قلنا بكونها مفید الملک أو مفید الإباحة لأنّ الربا یجری فی جمیع المعاوضات .

خوب کلمات علماء و روایات باب به عرضتان رسید اما همانطور که عرض شد حضرت امام (ره) و آقای خوئی فرمودند در ما نحن فیہ (تعاطی بقصد الإباحه) ربا جاری نیست حالا ما می خواهیم ببینیم که آیا کلام این دو بزرگوار درست است یا نه؟ تقریرات بحث بیع امام (ره) را چند نفر من جمله مرحوم محمد حسن قدیری و شهید

سید محمد صدر نوشته اند ، شهید صدر در ص ۳۸۲ از تقریراتی که نوشته خواسته کلام امام (ره) را توجیه کند لذا فرموده دلیل دالّ بر حرمت ربا موردش تقابل بین عینین مثل طلا در برابر طلا و یا گندم در برابر جو و امثالهما می باشد و شامل ما نحن فیہ نمی شود زیرا در ما نحن فیہ (تعاطی بقصد الإباحه) تقابل بین فعلین وجود دارد چراکه إباحه فعلی از افعال مکلف می باشد و در هبه نیز همینگونه است یعنی معاوضه بین فعل دو نفر که همان هبه کردن است واقع می شود ، بنابراین أدله دالّ بر حرمت ربا شامل ما نحن فیہ نمی شود .

سید فقیه یزدی در همان جلد ثانی عروه که خدمتتان عرض شد این توجیه را رد کرده و حتی در مورد هبه نیز فرموده ؛ در این موارد نیز و لو اینکه إباحه وجود دارد ولی در واقع مال را إباحه می کنند یعنی باز مطلب به مال بر می گردد ، خوب تا این اندازه از مطلب مدّ نظرتان باشد تتمّه بحث بماند برای بعد إن شاء الله ... .

امروز ۱۹ دی است که یک روز بسیار بسیار مهم در تاریخ انقلاب اسلامی می باشد و همچنین روز ۹ دی را نیز پشت سر گذاشتیم که ما این دو روز یعنی ۱۹ دی سال ۱۳۵۶ و ۹ دی سال ۱۳۸۸ که هر دو از روزهای بسیار مهم و تأثیر گذار در تاریخ انقلاب اسلامی هستند را گرامی می داریم ... .

والحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله علی

محمد و آله الطاهیرین